

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Elke dag een tipje van de sluier

Verhoeven, M.; Poorthuis, A.; Volman, M.

Publication date

2017

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Verhoeven, M. (null), Poorthuis, A. (null), & Volman, M. (null). (2017). Elke dag een tipje van de sluier., Didactief. <https://didactiefonline.nl/artikel/elke-dag-een-tipje-van-de-sluier>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Onderzoek

Elke dag een tipje van de sluier

TEKST **MONIQUE VERHOEVEN, ASTRID POORTHUIS & MONIQUE VOLMAN** GEPUBLICEERD OP **15-06-2017** GEWIJZIGD OP **15-06-2017**

Hoe help je jongeren uit te zoeken wie ze willen zijn? Hun identiteit ontwikkelen ze elke dag. Let daarom op de boodschap die je ze (onbewust) in de les meegeeft.

Wie ben ik en wat wil ik? Die vraag beantwoorden is in onze geïndividualiseerde, geëmancipeerde en multiculturele samenleving nog complexer dan vroeger. De overheid benadrukt dat het onderwijs jongeren moet ondersteunen bij hun persoonsvorming en identiteitsontwikkeling, maar hoe doe je dat in het vo? We hebben in een literatuurstudie meer dan honderd wetenschappelijke publicaties over dit onderwerp geanalyseerd. Deze reiken verschillende voorbeelden en vragen aan om in de eigen schoolpraktijk mee aan de slag te gaan.

Om te beginnen beïnvloeden scholen en leraren de identiteitsontwikkeling van leerlingen door ze (onbewust) mee te geven wat een goede leerling is en hoe waardevol hun talenten zijn. Leerlingen kunnen zichzelf daardoor gaan zien als iemand die wel of niet kan leren (leeridentiteit) of als iemand die wel of niet de moeite waard is (persoonlijke identiteit). Dit gebeurt door selectie, verwachtingen die leraren uiten, en de pedagogisch-didactische aanpak in de klas, bijvoorbeeld: ben je alleen een goede leerling als je goed bent in feiten onthouden? Ook kan de leerstof impliciete boodschappen bevatten, waardoor groepen leerlingen zich mogelijk uitgesloten voelen, bijvoorbeeld wanneer de geschiedenis wordt gepresenteerd vanuit een westers perspectief. Daarnaast hebben klasgenoten onderling verwachtingen van elkaar. Je kunt de verborgen boodschappen ontdekken door je af te vragen welke verwachtingen je communiceert aan welke groepen leerlingen. Laat je leerlingen over zichzelf nadenken in termen van winnaars (degenen met succes) en verliezers (degenen die falen)?

Wat zou er gebeuren als je expliciet hoge verwachtingen van een leerling hebt? En wat is in deze klas 'cool' om te doen?

Duurzame keuzes

Volgens de ontwikkelingspsychologie ontdekken jongeren wie ze zijn en wat ze willen door verschillende sociale rollen en praktijken te verkennen. Het is belangrijk dat ze, ook op school, genoeg opties verkennen om tot duurzame levenskeuzes te komen. Op basis van onze literatuurstudie onderscheiden we drie soorten van verkenning: in de breedte, in de diepte, en reflectieve verkenning. Door verkenning in de breedte maken jongeren door nieuwe leerinhouden kennis met onderwerpen en sociale rollen waar zij nog niets van afweten. Zo gaat er een wereld voor ze open waarmee zij zich misschien willen identificeren. Ze gaan bijvoorbeeld naar een plek die aangetast is door klimaatverandering, wat er bij sommigen toe leidt dat ze milieubewust gaan leven. Bij verkenning in de diepte onderzoeken ze onderwerpen en sociale rollen waar ze al affiniteit mee hebben: leerlingen met interesse in bijvoorbeeld wiskunde verdiepen zich in statistiek, of in technische wiskunde.

Daarnaast kunnen rolmodellen leerlingen helpen om zich te identificeren met iemand met een beroep in hun interessegebied. Bij reflectieve verkenning, tot slot, worden leerlingen uitgenodigd om na te denken over hun identiteitsontwikkeling. Ze lezen bijvoorbeeld een gedicht over de kindertijd van een dichter, met de opdracht om de zin 'Mijn eigen kindertijd was...' aan te vullen. Of ze staan stil bij belemmeringen om aspecten van hun identiteit te ontwikkelen, en bij wat ze op school leren: wat kan dat betekenen voor hun eigen leven?

Want dat is hoe het werkt: om hun identiteitsontwikkeling te stimuleren moeten leerervaringen betekenisvol zijn voor leerlingen. En dit bereik je als ze kunnen werken vanuit actuele thema's, rolmodellen ontmoeten en activiteiten ondernemen waarbij ze sociale rollen verkennen. Excursies kunnen bijdragen aan identiteitsontwikkeling als bijvoorbeeld een begeleider ook iets vertelt over zijn werk en de leerlingen vraagt om zichzelf in dat beroep voor te stellen. Ook een veilig pedagogisch klimaat blijkt een voorwaarde voor de drie vormen van identiteitsverkenning. Het helpt als je als leraar nadenkt over vragen als: in hoeverre zijn de leerervaringen exploratief, en hoe kunnen we leerlingen zo met nieuwe leerinhouden in aanraking brengen dat we ze uitdagen om zich af te vragen wat deze inhouden met henzelf te maken hebben?

Geen extra taak

Veel onderzoek in onze literatuurstudie blijkt te gaan over verkenning in buitenschoolse projecten. Opvallend, want leerlingen gaan juist naar school om in aanraking te komen met nieuwe kennis en vaardigheden. Ook daar ontwikkelen ze hun identiteit. Als het goed is, veranderen ze op school elke dag een beetje als persoon. Identiteitsontwikkeling is dus niet een extra taak voor de school, die bijvoorbeeld een extra vak zou vereisen, maar eerder een perspectief van waaruit leraren en schoolleiders hun werk doen: het is wat je kunt bereiken als je zo met leerlingen aan leerinhouden werkt, dat ze inzien wat de geleerde kennis en vaardigheden voor henzelf betekenen.

Monique Verhoeven, Astrid Poorthuis en Monique Volman, Exploreren kun je leren. De rol van het voortgezet onderwijs in de identiteitsontwikkeling van leerlingen. NRO, verwacht in 2017.

Bronvermelding

¹ [NRO pagina van het project](#)

Verder lezen

¹ [Een prachtig risico](#)

